

BİRİNCİ ÜNİTE

TARİH 9. SINIF
YAZAR: ENES COŞKUN

1.Ünite Tarih ve Zaman

İnsanlığın Hafızası Tarih

Geçmiş ve gelecek bilincine sahip olan tek varlık olan insan tecrübelerini geçmişten edinir ve gelecek nesillere aktarır. Bunu yaparken de tarih bilimine ihtiyaç duyar.

Tarih Nedir?

Bizden çok önceleri de kendilerine bu soruyu soranlar çok olmuştur. Tabi ki hepsinin verdiği cevaplar birbirinden farklıdır. Çünkü dönemleri gereği yoğunlaştıkları alanlar ve yaşayış biçimleri, tarih nedir sorusuna verdikleri cevaplara da açıkça yansımıştır. Ama genel bir tanım yapmak gerekirse: Tarih, geçmişte yaşamış insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkilerini sosyal, kültürel, iktisadi, siyasi vb. faaliyetlerini yer ve zaman belirtilerek o yer ve zamanın koşulları göz önüne alınarak, bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, kaynaklara dayanarak inceleyen sosyal bilim dalıdır.

Tarihin Konusu Nedir?

İnsanoğlunun etkilediği ve etkilendiği her şey tarihin konusudur. Birbirleriyle olan etkileşimleri, yaşam biçimleri, siyasi örgütlenmeleri, zaman ve olaylar karşısında toplumun yaşadığı değişimler de sayabiliriz. Doğa olayları başlı başına tarihin konusu değildir. Lakin doğa olayları sonucu yaşanan can ve mal kayıpları, göçler ve gerçekleşen faaliyetler tarihin konusudur. Örnek vermek gerekirse, herhangi bir yanardağın patlaması tarihin konusu değilken yanardağın patlaması sonucu yaşanan can ve mal kayıpları insanı etkilediği için tarihin konusudur.

Siyasi	I. Meşrutiyetin İlanı
Askeri	Preveze Deniz Savaşı
Sosyal	Orta Asya Türk Göçleri
Ekonomik	Tarım Devrimi
Kültürel	Yazının İcadı
Dini	İslamiyet'in İlanı
Mimari	Fatih Camii

Tarih Biliminin Yöntemi Nedir?

- Yöntem, herhangi bir olayın ortaya çıkmasında izlenmesi gereken yol anlamındadır.
- Tabii bilimlerde deney ve gözlem yapılırken, tarih biliminde bu söz konusu değildir. Olaylar bir kere yaşanır.
- Tarih, belgelere dayalı olarak olayları din, dil, ırk, mezhep, ideoloji vb. gözetmeksizin inceler. Mekanı, zamanı, ve şahısları tespit eder.
- Tarih belgelerin yorumlanması ile anlam kazanmaktadır. Tarih araştırmalarında kullanılan yöntemler vardır.

Kaynak

Tarih biliminin yararlandığı, tarihçilerin inceleyerek bilgi edindiği, yorum yaptığı belge ve içeriklerdir.

Ana Kaynak

- Tarihi olaylar hakkında aracısız bilgi veren kaynaklardır.
- Olayı doğrudan yaşayan, gören veya o dönemde yaşamış kişilerin verdiği bilgilerdir.

Birinci Elden Kaynaklar

- Olayın geçtiği döneme ait belge veya buluntulardır: Kitabe, ferman, abide, arkeolojik buluntu, para vb.

İkinci Elden Kaynaklar

- Olayın geçtiği döneme yakın ya da olayın yaşandığı dönemden edinilen bilgilerle ortaya çıkarılan eserler.

Kaynakların Sınıflandırılması

Kaynaklar ; sözlü kaynaklar, yazılı kaynaklar, sesli ve görüntülü kaynaklar, gerçek eşya ve nesneler olmak üzere 4'e ayrılır.

Sözlü Kaynaklar

- Halk arasında ağızdan ağıza söylenerek günümüze kadar ulaşmış anonim bilgilerdir. (Destanlar, efsaneler, atasözleri, menkıbeler, mitoslar vs.)

Yazılı Kaynaklar

- Tarih devirlerinin aydınlatılmasında kullanılan kaynaklardır.(Tabletler, kitabeler, fermanlar, beratlar, kanunlar vb.)

Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

- Resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.

Gerçek Eşya ve Nesneler

- Arkeolojik buluntular ile tarihi eşya ve nesneler.

Tarih ve Diğer Bilimler

Tüm bilim dalları araştırma ve çalışma yaparken diğer bilim dallarından yardım alırlar. Tarih bilimi de yaptığı araştırma ve çalışmaların, genişliği ve derinliği itibarıyla ortaya çıkacak sonucun daha sağlıklı ve güvenilir olması için diğer bilim dallarından yararlanmaktadır. Tarih biliminin yararlandığı bilim dalları coğrafya, kronoloji, diplomasi, arkeoloji, heraldik, antropoloji, etnoğrafya, nümizmatik, paleografya, filoloji, epigrafi, siciliografi ve kimya olmak üzere 13'e ayrılır.

Coğrafya

- Tabiat ve yer şekillerinin insan toplulukları üzerine olan etkisini inceleyerek tarihe yardımcı olur.
- İnsan ve mekanın karşılıklı etkileşimini araştırır.

Kronoloji

- Geçmişten günümüze meydana gelen olgu ve olayların zamanını belirleyerek sıralar.

Diplomasi

- Siyasi belgelerin cins, içerik ve şekil olarak değerlendirmesini yapar. Resmi belgeleri inceler.

Arkeoloji

- Toprak ve su altında kalmış eserlerin bulunup incelenmesini sağlar
- Yazıdan önceki dönem hakkında bilgi ve fikir sahibi olmamızı sağlar

Heraldik

- Geçmişten günümüze kadar gelmiş olan devletlerin armalarını inceler.

Antropoloji

- İnsan ırkını inceler ve kültürel gelişimini araştırır.

İki gruba ayrılır:

- a) Fiziki Antropoloji: Irkları inceler.
- b) Kültür Antropolojisi: Topluların kültürel yapısını inceler.

Etnografya

- Topluların örf, adet, gelenek görenek ve yaşayış biçimlerini inceler.

Nümizmatik

- Tarih içerisinde basılan ve kullanılan paraları inceler.

Paleografya

- Eski yazılar bilimidir.
- Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.

Filoloji

- Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştırarak bilim dalıdır.

Epigrafi

- Kitabeleri inceleyen bilim dalıdır.

Siciliografi

- Resmi belgelerde bulunan mühürleri inceler.

Kimya

- Karbon14 yöntemi ile elimizde bulunan eserin yaşını öğrenmemizi sağlar.

Neden Tarih?

- Tarih milletlerin ortak hafızası olduğu için, toplumsal ve milli kimliğin inşasında önemli bir yere sahiptir.
- Tarih, geçmişte yaşananları bir ders niteliğinde önümüze sunar.
- Tarih, dost ve düşmanımızı tanımamızı sağlar.
- Tarih, olaylara sadece kendi açımızdan değil, başka toplulukların açısından da bakabilmemizi sağlar.
- Tarih, insanlığın hafızasıdır.
- Tarih, geçmişte yapılan doğru ve yanlışları görmemizi sağlar.
- Tarih, geçmişte yaptığımız hatalardan ders çıkarmamıza yardımcı olur.
- Tarih, bireylere bir bütün halinde hareket edebilmeyi öğretir.
- Tarih kitapları, yalnızca kendi tarihlerinden bahsetmez; diğer toplum ve milletlerle olan etkileşimleri ve bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan değişimleri de öğrenmemizi sağlar.
- Tarih bilinci, bireylere aidiyet duygusu verir.
- Tarih, geçmişten günümüze kadar yaşanmış olay ve olguları kronolojik olarak ve geniş bir açıdan ele aldığı için, olay ve olguları daha iyi anlamamızı ve olaylar aralarında neden-sonuç ilişkisi kurabilme yetimizi güçlendirir.
- Tarih, geçmişte olan olay ve olguları bugünün şartlarıyla değil, yaşandığı dönemin sosyal, politik ve ekonomik şartlarıyla değerlendirebilmemizi sağlar.
- Tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesini sağlar.

Tarihi Olaylara Bakış Açısı

- Tarihi olaylara bugünün şartlarıyla bakmak doğru değildir. Olayların yaşandığı dönemin koşullarıyla bakmak en sağlıklı ve doğru sonucu verir.
- Tarihçi/araştırmacı; gerçeği anlamak için, geçmişe ait bilgileri kullanır.
- Belgeler, yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşıdığı için yoruma ve izaha muhtaçtır.

Tarih Neden Öğrenilir?

Tarih sadece geçmiş demek değildir. Olayları ezberlemek veya bir kalıba sokmak da değildir. Tarih, geçmişe bakıp geleceği tayin etmektir. Tarih Bizim İçin Neden Önemlidir? Tarih bir aynadır. Biz geçmişe baktığımızı zannederken aslında geleceğimizi görürüz. Zira geleceği belirleyen yegane etken geçmişte yaptıklarımızdır.

Zamanın Taksimi

İnsanlığın ortaya çıkışıyla birlikte insanın karşılaştığı temel sorunlardan birisi zamanı anlamlandırmaktır. İnsanlık zamanı düzene sokmak için asır, devir, çağ, gibi terimler kullanmıştır.

Tarihin Dönemlendirilmesi

- İnsanların yaşadıkları anı tespit edebilme arzularının bir sonucu olarak ortaya çıkan takvim, zamanı belirlemede kullanılır.
- Yazının icat edilmesi sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının icadını bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir.
- Bunun sonucunda yazının icadından önceki döneme tarih öncesi, yazının icadından sonraki dönemlere ise tarihi dönemler denilmiştir.
- Tarihi olayların incelenmesini, araştırılmasını ve öğrenilmesini daha rahat hale getirmek için tarihçiler tarihi belli dönemlere (çağlara) ayırmışlardır.
- Geçmişin dönemlendirilmesinde her toplum kendisini en çok etkileyen olayları esas almıştır.

- Batı toplumlarında geçmişin dönemlendirilmesindeki önemli olaylar ve akımlar kölelik, feodalizm ve kapitalizmdir.
- Avrupalı olmayan topluluklar ise, Avrupa'daki olağan duruma etki ediyorlar ise (Kavimler Göçü ve İstanbul'un Fethi) bu dönemlendirme içerisinde yer alabilirler.

Takvim Sistemleri

- İnsanlık; yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan zamanı gün, hafta, ay, yıl gibi belli periyotlara bölmüş ve bir düzen içerisinde oturtmuşlardır.
- Hayatı bu sistem içerisinde düzenlemek maksadıyla insanlar yaklaşık olarak 6000 yıldan beridir takvimlerden yararlanmaktadırlar.
- Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Aztekler, Mayalar, Romalılar, Çinliler, Hintler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve topluluklar ihtiyaçlarına göre takvimler meydana getirmiş ve kullanmışlardır.
- Takvimler iki esasa dayalı olarak hazırlanmışlardır.

Güneş Yılı

- Güneş yılına göre takvim ilk kez Mısırlılar tarafından hazırlanmıştır. Dünyanın güneş etrafındaki bir kez tam dönüşünü tamamlaması esas alınmıştır.
- 365 gün 6 saattir.

Ay Yılı

- Ay yılına göre takvim ilk kez Sümerliler tarafından hazırlanmıştır. Ay'ın Dünya etrafındaki 12 tam dönüşü esas alınmıştır.
- 354 gündür.
- Takvim bilgisi ilk olarak Mezopotamya Medeniyetinde gelişti, Mısırlılar ilerletti, Roma Medeniyeti de en son şeklini verdi denilebilir.
- Türk toplulukları da tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya göre kültürel, ekonomik ve dini olarak etkileşime girdikleri toplulukların kullanmış oldukları çeşitli takvimleri kullanmışlardır.

12 Hayvanlı Türk Takvimi

- En eski Türk takvimidir.
- İslamiyet'ten önce kullanılmıştır.
- Her ay bir hayvanla simgelenmiştir.
- Güneş yılına göre hesaplanmıştır.(365 gün)
- 12 ay vardır.
- Hunların bozkır kültürünün bir yansımasıdır.
- Takvim-i Türki, Sal-i Türki olarak da bilinir.
- Çin ve Tibet de kullanılmıştır.
- Uygurlar bulmuştur.

Hicri Takvim

- İslamiyet'i kabul eden Türklerin en uzun süre kullandığı takvimdir.
- Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicreti (622) esas alınmıştır.
- Hz. Ömer zamanında kullanılmaya başlanmıştır.
- Ay yılı esasına göre yapıldığı için miladi takvimden 10/11 gün daha kısadır.

Celali Takvim

- Yalnızca Büyük Selçuklu İmparatorluğu tarafından kullanılmıştır.
- Sultan Melikşah'ın emriyle Ömer Hayyam'ın öncülük ettiği bir kurul tarafından hazırlanmıştır.
- Sultan Melikşah'ın vefatından sonra kullanılmamıştır.
- Güneş yılı esasına dayanır.
- Takvimin başlangıç tarihi 1079'dur.

Rumi Takvim

- Yalnızca Osmanlı İmparatorluğu kullanmıştır.
- Sultan II. Mahmut döneminde mali işlerin düzene koyulması için yapılmıştır.
- Başlangıcı Hicret, fakat takvimin işleyişi ay yılı yerine güneş yılına göre ayarlanmıştır.
- Güneş yılına dayalı olduğu için 365 gün esasına dayanır.
- Rumi takvim yürürlükte iken Osmanlı halkı, hicri takvim kullanmaya devam etmiştir.

Miladi Takvim

- Bugün kullandığımız takvimdir.
- 26 Aralık 1925 tarihinde kabul edilmiştir.
- Hz. İsa'nın doğumunu esas almaktadır.
- Güneş yılı esasına dayanır.
- 365 gün 6 saattir.
- Kökeni Mısırlılara kadar dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa 13. Gregorius (Gregoryus) son şeklini vermiştir.
- Takvim son halini Roma döneminde almıştır.

Yüzyıl Hesaplaması

- Her yüzyıla bir asır denir.
- Yüzyıl hesaplamalarında verilen tarih bir ve iki basamaklı sayıdan oluşuyor ise I. yüzyıldır.
- Üç basamaklı sayıdan oluşan bir tarih ise yüzler basamağına bir eklenir.
- Dört basamaklı sayıdan oluşan bir tarih ise binler ve yüzler basamağındaki sayılar iki basamaklı kabul edilir ve bu sayıya bir eklenir.
- Örneğin; 1071'deki Malazgirt Savaşı , XI. yüzyılın 2. yarısında ve aynı yüzyılın 3. çeyreğinde meydana gelmiştir.

Not: M.Ö. rakam büyüdükçe olay bizden uzaklaşır.
M.S. ise rakam büyüdükçe olay bize yakınlaşır.